
Kancelaria królewska w centrum uwagi – relacja z konferencji naukowej w Archiwum Narodowym w Krakowie

W dniach 6-7 listopada 2024 r. Archiwum Narodowe w Krakowie gościło uczestników konferencji naukowej „Kancelaria Królewska. Między władzą a społeczeństwem”

Wydarzenie stanowi powrót do cenionej formuły spotkań naukowych, które w przeszłości prowadzone były pod egidą Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Konferencja miała bogaty program, interesujące tematy oraz znakomite grono prelegentów, m.in. z Archiwum Głównego Akt Dawnych, Archiwum Narodowego w Krakowie, Archiwum Państwowego w Lublinie, Akademii Zamojskiej, Instytutu Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN, Instytutu Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Warszawskiego i Transylvanian Museum Society.

Pierwszy dzień obrad mogliśmy zapoznać się z referatami wygłoszonymi na trzech sesjach tematycznych. Prof. Waldemar Chorążyczewski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu rozpoczął pierwszą sesję referatem pt. „Polska kancelaria królewska czy system kancelarii centralnych dawnej Rzeczypospolitej? Perspektywa przyszłych badań”. Następnie prof. Aleksander Hrusha (IH PAN) przedstawił porównawczą analizę kancelarii Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego z lat 1492–1506. Dr Tamás Fejér z Instytutu Jakó Zsigmond w Cluj-Napoca (Rumunia), który nie mógł wystąpić stacjonarnie omówił kancelarię Siedmiogrodu Stefana Batorego. W sesji II głos zabrał m.in. dr Dominik Kadzik (UJ), który przybliżył relacje między dworem królewskim a kancelarią w czasach Stefana Batorego, oraz prof. Wiesław Nowosad (UMK), który zaprezentował postać Jana Jerzego Przebendowskiego, podskarbiego wielkiego koronnego, i jego archiwum. Z kolei prof. Krzysztof Syta (UMK) przedstawił temat kancelarii wojskowej Stanisława Augusta Poniatowskiego. Po południu, podczas sesji III, dr Henryk Palkij omówił Księgi Kanclerskie Jana Szembeka jako przykład wzrostu znaczenia urzędów centralnych, a Agnieszka Konstankiewicz (Zastępca dyrektora AP w Lublinie) wzięła na warsztat kancelarię Trybunału Koronnego jako problem badawczy. Dzień zakończyło wystąpienie prof. Radosława Gazińskiego i prof. Pawła Guta (Uniwersytet Szczeciński, AP w Szczecinie), którzy przybliżyli funkcjonowanie książęcej kancelarii pomorskiej w XVI-XVII wieku.

Od lewej: prof. dr hab. Wojciech Krawczuk, Dyrektor Archiwum Narodowego w Krakowie, dr Dominik Kadzik, dr Henryk Palkij, Agnieszka Konstankiewicz, dr hab. Paweł Gut, prof. dr hab. Radosław Gaziński, prof. dr hab. Waldemar Chorążyczewski, dr hab. Wiesław Nowosad, prof. Aleksander Hrusha i dr hab. Krzysztof Syta. Fot. Wojciech Staszkiwicz

Obrady w drugim dniu konferencji rozpoczęła prof. Lidia Korczak referatem: „Funkcje publiczne kancelarii kardynała Fryderyka Jagiellończyka”, następnie dr Patryk Sapała zaprezentował wyniki badań wokół „Kultury literackiej pisarzy z pracowni Stanisława Górskiego na podstawie probacji pióra”, a dr Ewelina Lilia Polańska przybliżyła królewskiego dyplomatę Jerzego z Tyczyna. Tę część obrad zakończył prof. Janusz Grabowski wystąpieniem „Formuły końcowe i notaty kancelaryjne na dokumentach i księgach wpisów kancelarii książąt mazowieckich. Ze

studiów nad dyplomatyką lenników Królestwa Polskiego”.

Ostatnia sesja rozpoczęła się referatem prof. Marcina Hlebionka „Pieczęcie królewien. Na marginesie projektu Katalog pieczęci Jagiellonów”, następnie dr Janusz Dąbrowski omówił sumaryzację Metryki Koronnej, księgi Jana Kazimierza, a dr Jacek Krochmal zaprezentował referat „O wiarygodności źródłowej Metryki Koronnej. Przyczynek do problemu powstawania dokumentów uzyskiwanych w złej wierze”. Obrady zakończył prof. Wojciech Krawczuk, Dyrektor Archiwum Narodowego w Krakowie wystąpieniem „Dekrety króla Zygmunta III w kwestiach swobód religijnych, Próba materiału z Metryki Litewskiej”. Wygłoszonym referatom, zarówno w pierwszym, jak i w drugim dniu obrad, towarzyszyła ożywiona i merytoryczna dyskusja oraz wymiana poglądów.

Od lewej: prof. dr hab. Wojciech Krawczuk, Dyrektor Archiwum Narodowego w Krakowie, prof. dr hab. Janusz Grabowski, prof. dr hab. Lidia Korczak, dr Jacek Krochmal, dr Janusz Dąbrowski, dr Ewelina Lilia Polańska, dr Patryk Sapała, prof. dr hab. Marcin Hlebionek, dr hab. Paweł Gut i dr hab. Aleksandr Hrusha. Fot. Wojciech Staszkiwicz

Kancelaria królewska/koronna zajmowała centralne miejsce w ustroju dawnej Polski. Ewoluowała nieustannie od XIV do XVIII, a nawet XIX wieku. Z początku była zespołem ludzi na dworze królewskim tworzących dla monarchy dokumenty i listy, z czasem wydzieliła się z dworu jako osobny urząd centralny, by wreszcie przeistoczyć się w system kancelarii centralnych instytucji państwowych. To w niej skupiały się nici polityki zewnętrznej i wewnętrznej, parlamentaryzmu, administracji państwowej, skarbowości i wojskowości. Była pośrednikiem pomiędzy tronem a społeczeństwem, to za jej pośrednictwem poddani dotrzeć mogli do władcy. Uświadomienie sobie tej kluczowej roli kancelarii królewskiej pozwala zrozumieć wagę konferencji naukowej poświęconej jej i jej otoczeniu – dworowi królewskiemu, systemowi urzędów, z którymi kancelaria współpracowała.